

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 2.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.29>

УДК 338.47

Т. Ю. Чаркіна,

д. е. н., доцент, завідувач кафедри економіки та менеджменту,

Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6202-0910>

О. В. Залеський,

аспірант, Український державний університет науки і технологій,

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-4737-3703>

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗАЛІЗНИЧНИХ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УКРАЇНІ

T. Charkina,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Economics and Management, Ukrainian State University of Science and Technology

O. Zaleskyi,

Postgraduate student, Ukrainian State University of Science and Technology

DEVELOPMENT TRENDS OF RAILWAY PASSENGER TRANSPORTATION IN UKRAINE

У статті досліджено досвід залізниць світу та розроблені напрямки розвитку залізничних пасажирських перевезень. Обґрунтовано що на даний час, коли в умовах війни більше чим два роки, залізничний транспорт

України, який є стратегічним транспортом країни, працює на межі своїх можливостей, але потрібно приділити увагу державі та надати допомогу у розвитку стратегічних напрямків залізничних пасажирських перевезень. Необхідна організація заходів для покращення роботи усього пасажирського комплексу залізничного транспорту країни, розбудова транспортної інфраструктури, реалізація інноваційних проєктів, нова організація пасажирських перевезень, інноваційні напрямки розвитку перевезень та розширення спектру додаткових послуг. Без впровадження цих заходів не можливо у сучасних реаліях утримувати конкурентоспроможність пасажирських перевезень та надавати якісні транспортні послуги.

Авторами запропоновані напрямки розвитку залізничних пасажирських перевезень: впровадження високошвидкісних залізничних перевезень, цифровізація технологічних процесів залізничних перевезень, впровадження «інтелектуальних потягів», «розумних вокзалів» та окремих процесів транспортної інфраструктури, організація туристичних залізничних перевезень зі спеціальними туристичними поїздами. Запропоновані заходи допоможуть підвищити конкурентоспроможність залізничного транспорту та залучити додаткових клієнтів до подорожей залізницею, а також отримати додатковий дохід для Пасажирської компанії, а головне підвищить привабливість пасажирських перевезень для населення, яке отримує якісні, комфортні послуги та задоволення від користування залізничним транспортом.

The article examines the experience of foreign railways and develops directions for the development of railway passenger transportation. It is substantiated that currently, in the conditions of more than two years of war, railway transport of Ukraine, which is the strategic transport of the country, is working at the limit of its capabilities, therefore the state needs to pay attention and provide assistance in the development of strategic directions of railway passenger transportation. Measures are needed to improve the operation of the

passenger complex of railway transport, development of transport infrastructure, implementation of innovative projects, new approaches to the organization of passenger transportation, innovative directions of transportation development and expansion of the range of additional services. Without the implementation of these measures, it is impossible to maintain the competitiveness of passenger transportation and provide quality transport services in modern realities.

The authors proposed directions for the development of railway passenger transportation: introduction of high-speed railway transportation, digitalization of technological processes of railway transportation, introduction of «intelligent trains», «smart stations» and other transport infrastructure processes, organization of tourist railway transportation using special tourist trains. Having experience in organizing railway tourism in Ukraine and natural resources, state assistance is necessary for the organization of such tourist trips. Even now, in the conditions of war, it is possible to organize tourist trains to the Western region of Ukraine, where there are safe and beautiful cities for recreation, and receive additional income from this activity. The proposed measures will help increase the competitiveness of railway transport, attract additional customers to travel by railway, as well as obtain additional income for the Passenger Company, which will increase the attractiveness of passenger transportation for the population, who will receive high-quality, comfortable services and pleasure of using railway transport.

Keywords: *railway passenger transportation, high-speed railways, «intelligent trains», digital technologies, quality of transportation, tourist trains.*

Ключові слова: *залізничні пасажирські перевезення, високошвидкісні залізниці, «інтелектуальні потяги», цифрові технології, якість перевезення, туристичні поїзди.*

Постановка проблеми. В умовах постійних змін сучасного життя, наша задача – швидко пристосовуватися до нестабільних умов

навколишнього середовища та зберегти якість свого життя. Транспортні послуги теж відносяться до якості нашого життя, ми багато переїжджаємо, подорожуємо та витрачаємо час у дорозі на роботу, навчання. Всі види транспорту, які конкурують на транспортному ринку, теж повинні адаптуватися до змін, удосконалювати надання своїх послуг та розширяти їх спектр. Пасажирам хочеться здійснювати перевезення у комфортабельному рухомому складі та витратити як можна менше часу у дорозі.

В умовах військових подій, наша країна відчула що залізниця як стратегічний транспорт країни робить все, що від нього залежить та навіть більше. Але і держава повинна вкладати в нього більше інвестицій на придбання нового рухомого складу, на розвиток цього виду транспорту, який має багато перспектив та напрямків розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі завдання цієї проблеми у різні періоди вирішували такі українські науковці як: Ю. С. Бараш, В. Л. Дикань, Л. В. Марценюк, Г.В. Обруч, Т. Ю. Чаркіна, Ю. В. Стащенко, О. С. Гавриловський. Ці проблеми були частково вирішені, але зміни, які відбуваються зараз потребують нових напрямків розвитку залізничних пасажирських перевезень для прискорення виходу Пасажирської компанії з соціально-економічної кризи, тому ця тема дуже актуальна та потребує подальших досліджень.

Мета та завдання статті. Метою даної статті є визначення тенденцій розвитку залізничних пасажирських перевезень в Україні та розробка стратегічних напрямків для підвищення конкурентоспроможності залізничних пасажирських перевезень. Для досягнення поставленої мети необхідно дослідити досвід країн світу у даному напрямку та запропонувати заходи, що дадуть можливість пасажирській компанії залучити нових клієнтів, покращити імідж залізниці та отримати додатковий прибуток на основі дослідження сучасних світових трендів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Обґрунтований досвід розвитку країн-лідерів залізничного транспорту у даному напрямку, допоможе скорішому виходу залізниці з кризового стану та допоможе сформулювати подальші стратегії та заходи для його розвитку.

Залізничний транспорт визнано у світі найбільш екологічним видом транспорту, тому практично всі світові країни прагнуть його розвивати. Високошвидкісні залізничні перевезення це: комфорт перевезення, якість доставки пасажирів, зменшення часу у дорозі, розвинений спектр додаткових послуг, екологічність та зручність.

Наприклад такі країни світу як Франція, Німеччина, Іспанія та Китай найбільш швидкими темпами рухаються у даному напрямку, у цих країнах всіх навіть залізничні високошвидкісні поїзди конкурують з літаками, навіть частіше пасажири обирають залізницю, тому що тут не має довгої процедури реєстрації, очікування трансферу, відправлення багажу та інших незручностей.

Сучасна людина живе активним життям, при цьому їй необхідні певні ресурси, щоб існувати в безпеці та комфорті. Це такі ресурси як власні фізичні сили, природні ресурси – повітря та вода, джерела матеріальних благ, кошти та термін активного життя людини. Цей останній ресурс є дуже важливим, щоб його забезпечити, необхідно раціонально використовувати цей термін, тому що від цього багато залежить. Наші громадяни у середньому користуються 8 раз на рік послугами залізниці, вони хочуть мати швидкі, якісні та комфортні перевезення з мінімальним терміном поїздки та розвиненим додатковим спектром послуг. Пасажири повинні почуватися добре після такої подорожі, а не виснаженим та втомленим. А ще, найдорожчим фактором у сучасному житті є час. Це те, що коштує дуже дорого, і повернути його не можливо.

Багато країн світу, де вже давно впроваджено швидкісний та високошвидкісний рух, які дозволяють забезпечити швидкість на існуючій залізничній мережі до 200 км/год і до 500 км/год на ізольованих високошвидкісних магістралях, вже повністю змогли задовільнити своїх

мешканців у якісних, швидких перевезеннях, а у деяких країнах залізничний транспорт став провідним транспортом країни, а там де маршрути дублюються з авіаційним транспортом, збільшив ще свої обсяги, тому що велика кількість пасажирів обирають послуги на користь залізниці.

Україна в цьому плані значно поступається багатьом країнам світу, тому що максимальна швидкість поїздів у швидкісному сполученні не перевищує 160 км/год. Таке скрутне становище має АТ «Укрзалізниця» завдяки відсутності інвестицій на закупівлю нового рухомого складу, реконструкцію існуючих колій та впровадження сучасних високошвидкісних магістралей. Але час не можливо зупинити, він диктує свої умови для життя, тому ми або раціонально використовуємо його та впроваджуємо інноваційні технології та напрямки розвитку залізничного транспорту, або втрачаємо свій сегмент транспортного ринку на користь інших видів транспорту. Цифровізація – один з напрямків розвитку транспорту, як і інших галузей держави, де необхідно запровадити всі належні умови для скорішого переходу на цей рівень підприємствам транспорту.

Зараз впровадження цифрових технологій йде повним ходом у світовому просторі. Всі галузі розвинутих країн переходять до цифрової економіки та цифровізації багатьох процесів, те саме стосується і транспорту країн світу та України. Без впровадження цифровізації залізниці не можливо конкурувати на сучасному транспортному ринку та надавати якісні послуги з перевезення пасажирів. Залізниці розвинутих країн світу активно впроваджують «інтелектуальні поїзди», «розумні вокзали», «розумні депо» та великий сектор цифрових послуг.

Україна дуже відстає у цьому напрямку, а останні чотири роки повністю вибили з колії розвиток залізничних перевезень [1, с. 715]. Держава найближчим часом планує здійснити великі кроки у напрямку цифровізації, по-перше це впровадження смарт-міст, смарт-сервісів, «інтелектуальних транспортних систем», під впливом цифровізації кардинально змінюються ринок праці, охорона здоров'я, освіта, просторовий розвиток. Головне, через

тенденції передової науки і прогресивних технологій виникає «розумне» суспільство, що базується на нових цінностях орієнтації на потреби людини, гнучкості, креативності.

Цифрові сервіси та сучасний підхід до розвитку «розумних» просторів змінюють умови життя людини на більш комфортні. «Розумний» простір являє собою фізичну або цифрову середу, в якій люди і технологічні системи відкрито взаємодіють в пов'язаних і скоординованих інтелектуальних екосистемах. Серед прикладів такого роду – «розумні» міста, «розумні» будинки, цифрові робочі місця і фабрики. Сьогодні світ вступає в період прискореного надання надійних «розумних» просторів, коли технології стають невід'ємною частиною повсякденного життя людини в будь-якій його ролі – працівника, клієнта, члена спільноти, громадянина [2, с.14],

Міністерство інфраструктури України продовжує активно впроваджувати ініціативи, які спрямовані на введення цифрових технологій на транспорті та створення єдиної інтелектуальної транспортної системи України. Вперше це стосується впровадження єдиного е-квитка SmartTicket та низки інших проєктів, ці інноваційні напрямки допоможуть швидше інтегруватись в транспортну мережу Європи з Азією, перетворившись на міжнародний транспортний хаб, для розвитку нових транспортних коридорів, це допоможе скорішому розвитку кращих взаємовідносин з іншими державами та додатковому надходженню грошей в бюджет країни.

Залізниця – стратегічний транспорт України, а транспорт в цілому є стратегічно важливим сектором світової економіки. Взаємодія всіх галузей економіки з транспортом, підштовхує транспортний ринок до постійного удосконалення та покращення надання транспортних послуг. Структурні зміни, що характеризують процеси глобального виробництва та міжнародної торгівлі, відбуваються завдяки еволюційним стрибкам у світовому транспортному секторі.

Для подолання зазначених тенденцій перспективним є створення нових поколінь інформаційних технологій і систем інформаційних технологій, а

також систем, збудованих на основі концепцій адаптивного управління і самоорганізації. Розробляються самоврядні обчислювальні системи, які повинні в майбутньому самостійно організувати своє функціонування з урахуванням встановлених вимог [3, с.17].

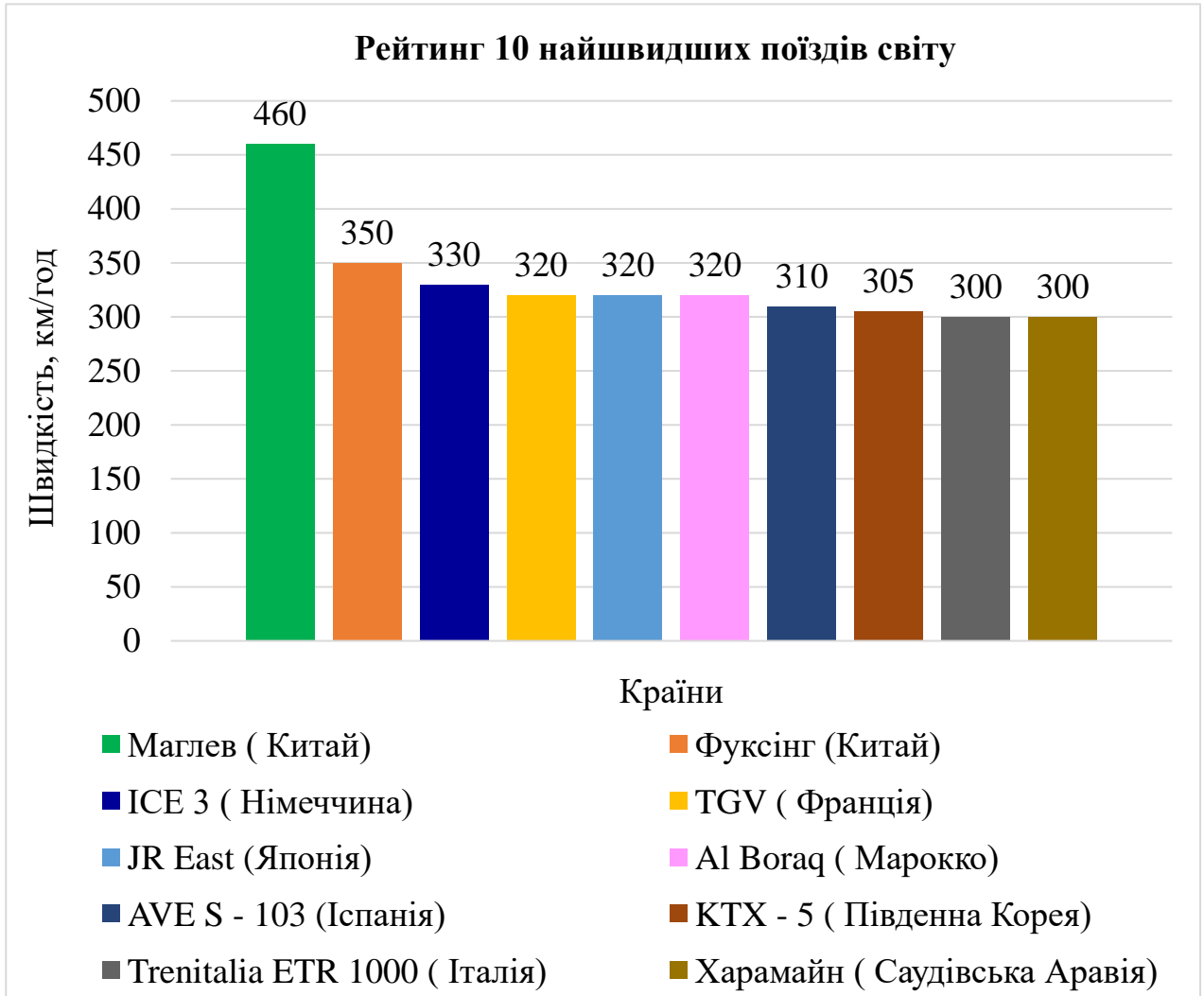

Рис.1. Рейтинг 10 найшвидших поїздів світу

(складено автором на основі джерела [8])

Найближчим часом, розвиток транспортного ринку буде формуватися з урахуванням новітніх світових технологій, а також повної цифрової трансформації ринку. До провідних технологій, які можна впровадити в транспортний процес, належать інтелектуальні транспортні системи, технологія блокчейн, штучний інтелект тощо [4]. Україні дуже потрібно

скористатися у цьому напрямку досвідом країн-лідерів. Наприклад Китаю, Японії, Швейцарії, Франції та іншими транспортними лідерами.

На початку 2023 року опубліковано рейтинг найшвидших поїздів світу. Один з найбільших лідерів впровадження швидкісних перевезень є Китай. Найбільша кількість високошвидкісних залізниць, яка зростає кожний рік, з'являються нові маршрути залізниць, новий рухомий склад нового покоління, який нас зачаровує останнім впровадженням передових технологій та талановитих технічних рішень.

Швидкісний потяг на магнітній подушці, здатний розвивати швидкість 600 кілометрів на годину, з'явився у 2021 році в китайському Циндао, місті на сході провінції Шаньдун на березі Жовтого моря. Побудований у Китаї новий пасажирський поїзд «Маглев», цей поїзд на даний момент стає найшвидшим поїздом в світі. «Маглев» – аббревіатура від словосполучення магнітна левітація. Поїзд нібито летить над рейками завдяки електромагнітній силі, яка змушує його рухатися.

Швидкість – це не єдина перевага нового поїзда. «Маглев» здатний рухатися практично безшумно, а так як при русі відсутні деталі, що труться, він вимагає менш витратного технічного обслуговування, на відміну від інших надшвидких поїздів. Один з головних пріоритетів китайської влади на майбутнє, побудова розвиненої високошвидкісної залізниці, яка поєднає всі великі міста країни. Якщо говорити, що зараз швидкісні поїзди в Китаї мають середню крейсерську швидкість близько 350 км / год, а сучасні літаки мають середньою швидкістю 850 км / год [5]. Тобто поява потягу зі швидкістю 600 кілометрів на годину, може конкурувати з авіаційним транспортом та заповнити вільний сегмент ринку

Вже у 2022 році, Китай запустив свою першу високошвидкісну залізничну лінію, яка пройде через кілька бухт і вздовж узбережжя південно-східної провінції Фуцзянь біля Тайванської протоки. Це перша в Китаї морська швидкісна лінія зі швидкісними поїздами, які рухатимуться мостами

через три прибережні затоки та розвиватимуть максимальну швидкість 350 км/год.

Час у дорозі між Фучжоу та Сяменем – економічним центром і популярним туристичним напрямком, становитиме менше ніж годину [6].

Китай має найдовшу мережу високошвидкісних ліній у світі, у нього тепер є найшвидші поїзди на планеті. Потяги CR400 “Fuxing” працюють на комерційній максимальній швидкості 350 км/год, але на випробуваннях вони успішно розігналися до 420 км/год. Це сімейство поїздів завдовжки до 16 вагонів і максимальною місткістю 1200 пасажирів оснащено новими функціями, включно з розвагами, інтелектуальними скляними дисплеями, бездротовим зарядженням пристроїв, «розумними кабінами» та навіть варіантами, призначеними для екстремальних погодних умов і автономним управлінням – останні є єдиними у світі автоматичними високошвидкісними поїздами. Кожний рік науковці Китаю все більше дивують нас у розвитку транспортного ринку, а у сегменті залізничних пасажирських перевезень доки вони неперевершені [6]. Держава вкладає великі кошти у розвиток залізниць, маючи постійну тенденцію до зростання доходів від залізничних високошвидкісних перевезень, показує нам, що повністю рухаються у вірному напрямку.

Німеччина - ця країна має всесвітньо відомий німецький бренд InterCity Express (ICE) охоплює велике сімейство швидкісних поїздів, вони мають безліч напрямків. Однак найшвидшим представником сімейства «білого хробака» є ICE3 зі швидкістю 330 км/год, який існує з 1999 року. Вони створені для 180-кілометрової високошвидкісної лінії Кельн-Франкфурт, і з 2002 року вони скоротили час у дорозі між двома містами з двох із половиною годин до всього 62 хвилин. Звичайна швидкість становить 300 км/год, але ICE3 мають право розганятися до 330 км/год, коли спізнюються. Під час випробувань було досягнуто максимальної швидкості 368 км/год. Ключовим фактором продуктивності ICE3 є 16 електродвигунів, розподілених по восьми вагонному потягу, які забезпечують потужність в 11 000 кінських сил . Парк ICE3 працює

по всій Німеччині і охоплює поїзди для міжнародних маршрутів, що з'єднують великі німецькі міста з Парижем, Амстердамом і Брюсселем.

Японія – країна де теж дуже стрімко розвивається швидкісний рух, Розвиваючи швидкість до 320 км/год, Шінкансен відомий своєю пунктуальністю (якщо і бувають відставання від графіка, то не більше ніж на кілька секунд), комфортом (тихі транспортні засоби зі зручним розташуванням місць), безпекою (не мають жодної аварії зі смертельним результатом за всю історію роботи) і ефективністю. Завдяки спеціальній привілеї щодо руху по залізничних шляхах, Шінкансен дуже надійний і економічний вид транспорту [7].

Практично всі поїзди Шінкансен в Японії пропонують квитки на три класи місць: економ, комфорт та кращий (або гранд клас). У комфорт класі такі місця схожі на бізнес-клас в літаках, це більш просторіше і зручніше, ніж в економ варіанті. Таки вагони набагато менше наповненні людьми, це дуже комфортно для знаходження у вагоні, що сприятливо позначається на якості подорожі. Клас кращий ще більш зручний і просторий, ніж комфорт-клас (два ряди крісел по 2 і 1), при тому має великий спектр основних та додаткових доступних послуг під час поїздки.

Рис. 2 Вагони с місцями класу комфорт та кращий (гранд-клас)

Джерело: [7].

В цих поїздах настільки комфортне перевезення, хоча бронювання квитків, яке коштує кілька сотень Йен, дуже розповсюджено, а більшість

поїздів Шінкансен мають броньовані і незаброньовані місця в вагонах. На спеціальних табло біля входу в вагоні показується посадка по типу вагонів та кількість зарезервованих та незарезервованих місць. Передбачено також для квитків невеликі знижки на різні види потягів. Так само навколо станцій існують безліч дисконтних магазинів, де при неодноразовій купівлі квитків є гнучка система знижок, а ще є різні види знижки для туристичних подорожей поїздами Шинкасен, вони дозволяють зекономити кошти. Але ці квитки потрібно замовляти наперед. Але все це дозволяє подорожувати залізницею в усі куточки країни та за її межі швидко та дуже зручно.

У Франції побудовані Двоповерхові електропоїзди TGV Euroduplex, рухатимуться зі швидкістю до 320 км/год новою 186-кілометровою лінією між Танжером і Кенітрою. Проект вартістю 2 мільярди доларів також передбачає модернізацію наявної ділянки протяжністю 137 кілометрів між Рабатом і Касабланкою для підвищення швидкості, що дасть змогу скоротити час у дорозі з 4 годин 45 хвилин до 2 годин 10 хвилин. Аль-Бораку належить і африканський рекорд швидкості - до 357 км/год.

Франція, ця країна є давнім володарем світового рекорду швидкості для звичайних поїздів, що був встановлений у 2007 року на швидкості 574,8 км/год. За швидкістю 150 метрів на секунду це майже вдвічі перевищує звичайну планову максимальну швидкість поїздів Train a Grand Vitesse (TGV), визнаних у всьому світі піонерами високошвидкісних залізничних технологій [8].

Перша в Європі спеціалізована високошвидкісна мережа, як і раніше, залишається найвідомішою і найуспішнішою, і виходить далеко за межі Франції. Сьогодні високошвидкісні поїзди на деяких маршрутах розвивають швидкість до 320 км/год. Знакові помаранчеві TGV 1980-х років поступилися місцем більш сучасним поїздам підвищеної місткості «Дуплекс», здатним працювати в сусідніх країнах, включно з Німеччиною, Швейцарією та Іспанією.

Високошвидкісне залізничне сполучення також є великим експортним успіхом – за останні 30 років технологію TGV було продано в Іспанію, Південну Корею, Тайвань, Марокко, Італію та США.

Іспанія це країна, що розробила свої власні надшвидкісні поїзди і побудувала найдовшу в Європі мережу ліній далекого сполучення. AVE, скорочення (Іспанська висока швидкість) зазвичай працює на максимальній комерційній швидкості 310 км/год. Гордістю парку є поїзди S-102 Talgo і S-103 Velaro, останній з яких є більш потужним родичем німецького ICE3.

Ці поїзди сертифіковані для максимальної швидкості 350 км/год, поїзди S-103 курсують між двома найбільшими містами Іспанії разом із вітчизняними високошвидкісними поїздами Talgo S-102. Іспанський рекорд швидкості на залізниці – 404 км/год, це у 2006 році був світовий рекорд для немодифікованого комерційного пасажирського поїзда, встановлений S-103 А Іспанські технології дуже якісні у світі, за останні 30 років AVE значно розширила свою мережу залізниць, та продовжує оновлювати свої революційні технології [8].

Ці країни як приклад розвитку залізничних пасажирських перевезень світу, Україна має рухатись вперед, опираючись на цей досвід. Держава повинна більше приділяти уваги стратегічним напрямкам розвитку залізниці таким як впровадження високошвидкісного руху, цифровізація залізничного транспорту, впровадження технологій мультимодальних перевезень, збільшити інтероперабельність пасажирських залізничних перевезень, зробити їх більш сумісними для підвищення його конкурентоспроможності і збільшення частки на ринку, впровадження вагонів нового покоління, щоб збільшити якість та комфорт перевезення пасажирів. Також впровадження залізничного туризму як напрямку розвитку пасажирських перевезень. Світовий досвід туристичних залізничних перевезень показує наскільки населення таких країн як Китай, Японія, Швейцарія, Франція, Німеччина, Італія, Індія - віддають перевагу подорожам на залізниці.

Які є унікальні приклади організації туристичних поїздів. Китай – країна з великим досвідом залізничного туризму. У 2022 році розпочалися перші подорожі екскурсійного панорамного електропоїзда на залізниці, який поєднує два популярні туристичні об'єкти - Старе місто Ліцзян, цей об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, та Юйлунсюешань, гору Нефритового дракона з льодовиками. Це найвища вершина цього гірського масиву, яка знаходиться на висоті 5596 м-коду над рівнем моря.

Туристичні подорожі панорамним потягом вирізняється інноваційною конструкцією, для безпеки перевезень в умовах суворого клімату поїзд оснащений електричними, гідравлічними та магнітно-рейковими гальмами, також поїзд адаптований для руху лініями з максимальним ухилом 55 % і кривими радіусом до 50 м [9].

Туристичні перевезення по Китаю на поїзді має два дуже цікавих моменти: це відмінний спосіб заощадити гроші на відпочинок та подорож, а ще унікальна можливість отримання неперевершених вражень від побаченого у країні з середини. Китай може похвалитися кількістю залізничних магістралей, окрім цього надсучасними та комфортабельними потягами з вагонами на будь-який попит та смак. Держава вкладає великі кошти, робить дотації на розвиток особливо внутрішнього залізничного туризму

Японія – це країна, у якій туристичні перевезення залізницею найбільш популярні. Залізничний туризм в Японії настільки популярний, що не тільки іноземні туристи, а й місцеві жителі, витрачають не пристойно великі гроші на залізничні подорожі. В країні десятки туристичних поїздів і цікавих маршрутів, які розповсюджені на всіх великих островах. Туристичні компанії пропонують залізничні тури тривалістю від одного до декількох днів. В програмі подорожі є відвідування дуже цікавих історичних пам'яток, заповідників, унікальних природних ландшафтів [10].

Окрім звичайних туристичних поїздів, в Японії є дуже відома вузькоколійна залізниця, в країні є сезон дощів, коли уздовж залізниці Хаконе-тодзан розквітають тисячі гортензій. Велика кількість іноземних

туристів та місцевих жителів приїжджають у цей час до Японії, побачити надзвичайну красу квітів та проїхатися туристичним «Потягом гортензій»[11].

Ровос Рейлі це приватна залізнична компанія у Преторії (Pretoria), Південна Африка. Туристичний потяг «Гордість Африки» (Pride of Africa), один з «25 кращих поїздів світу» через його чудові приміщення, величезний простір, послуги, харчування і прекрасні пейзажі, якими можна насолодитися, зійшовши з нього. Потяги-готелі Ровос Рейлі регулярно ходять по різних маршрутах по всьому півдню Африки, від Південної Африки до Намібії і Танзанії.

Потяги складаються з відновлених вагонів компанії «Залізні Дороги Родезії» (Rhodesia Railways) з двома вітальнями, двома вагонами-ресторанами, приватними спальними відсіками, в кожному з яких є окрема ванна кімната. Туристичний поїзд пропонує три типи житлових номерів, розмір найменшого з них є Пуллман (Pullman), становить 7 квадратних метрів, а найбільшим є Королівський люкс (Royal Suite), який займає половину вагона або 16 квадратних метрів. Всі номери обладнані туалетами та душовими кабінками, У Королівському люксі є ванна в стилі вікторіанської епохи [12], це цілі готелі на колесах для комфортної туристичної подорожі, з незабутніми враженнями.

Комфорт, зручність та безпека поїздки це фактори незабутньої подорожі, тому туристу для цього потрібно обрати транспорт на якому він буде здійснювати свою подорож. Поїзд - один із найбільш популярних засобів пересування, що забезпечують зручне переміщення країною. Подорожі можуть бути економними, камфорними, а можуть бути класу люкс. У світі існують напрями дуже презентабельних залізничних подорожей, де пасажери почуватимуться справжніми королівськими особами, оточеними вишуканістю та розкішшю [13].

Наприклад поїзд BELMOND ROYAL SCOTSMAN (Шотландія). Туристична подорож таким потягом найбільш підходить для любителів

стриманого англійського стилю, це може бути незабутня річниця свадьби. Дизайн вагонів витриманий в невимушених відтінках (коричневий, темно-зелений). Купе мають м'які дивани, дзеркала та позолочені тумби для зберігання речей. У номерах є ванна кімната з необхідними засобами особистої гігієни та м'якими рушниками [13], основною перевагою цього поїзда є СПА, у якому пасажиром запропонують розслаблюючий масаж, манікюр, педикюр, процедури догляду за шкірою, така подорож залишиться на довго у пам'яті пасажирів.

А ось інший приклад - INDIAN PACIFIC (Австралія). Indian Pacific — трансконтинентальний поїзд, що їде крізь усю країну. Цей поїзд більше всього підходить для бізнес-поїздок, тому що його внутрішнє оздоблення має все необхідне для ділових розмов, роботи та відпочинку. Особливо, якщо ти маєш спеціальну платинову картку, то у тебе є переваги та більше можливостей, ніж у звичайних пасажирів, тому що компанія організовує трансфер на вокзал. Платинові пасажирів мають у своєму меню обід та вечерю в розкішному ресторані класу люкс [13].

Рис. 3 Версальський вагон (Україна)

Джерело: [13]

В Україні теж є VIP-вагони, на даний час Укрзалізниця має 10 таких вагонів на різний смак та різний достаток. Такий вагон можливо

використовувати на кожному напрямку, куди потрібно пасажиром. Для преміальних пасажирів було створено спеціальний причіпний VIP-вагон, інтер'єр якого нагадує Версальський палац [13]. Але є більш скромніші варіанти, обладнані по останньому замислу пасажирів, з душевою кабіною, туалетом, кухнею та навіть купе для охорони. Такі вагони можливо використовувати як у звичайних подорожах, для відпочинку компанією, робочою групою так і для організації туристичної подорожі.

Навіть у теперішній час, в умовах війни організувати туристичні поїзди до Західного регіону України, спеціальними туристичними поїздами з обладнаними вагонами під туристичні подорожі, які увійдуть до складу туристичної компанії Укрзалізниці [14]. У цьому регіоні є можливість організації туристичних перевезень через Західний регіон до Європи. Особливо зараз, коли Україну приєднали до масштабного залізничного проєкту ЄС щоб розвивати залізничне сполучення через континент. Потяги курсуватимуть від півдня Іспанії через Альмерію, Гранаду та Антекеру. Маршрут закінчуватиметься у Львові. Якщо поїзди будуть курсувати зі швидкістю 160 км/год то за 25 хвилин вони будуть перетинати кордони [15]. Це стратегічно важливий напрямок розвитку залізниці, що дасть можливість додаткового прибутку.

Взагалі, хоча дехто віддає перевагу авіаційному сполученню, велика кількість світових компаній організовують подорожі поїздами преміум-класу. Це не просто гарний засіб для переміщення, а це можливість отримати максимум задоволення від подорожі з розкішшю та бездоганним комфортом.

Для пасажирського господарства залізничного транспорту на теперішній час дуже важливо розширення існуючого спектру послуг за рахунок освоєння нових напрямів обслуговування суспільства. Маючи розвинену залізничну мережу і високу туристичну привабливість країни, встановлено, що напрямом диверсифікації діяльності пасажирських перевезень залізничного транспорту є розвиток залізничного туризму [16].

Висновки. Залізничні пасажирські перевезення мають можливість розвиватися швидко та якісно, враховуючи світовий досвід країн-лідерів залізничного сполучення. За рахунок впровадження високошвидкісних залізниць, цифровізації процесів на транспорті, впровадженню «інтелектуальних потягів», «розумних вокзалів» та впровадження цифрових технологій у всю інфраструктуру залізничного транспорту. Також організація залізничного туризму, який був в Україні ще за часів Радянського Союзу, та цей досвід потрібно оновити, але з сучасними туристичними поїздами нового покоління. Це все підвищить конкурентоспроможність пасажирських перевезень залізничного транспорту та принесе додатковий дохід Пасажирській компанії та державі, а головне підвищить привабливість пасажирських перевезень для пасажирів, які будуть отримувати якісні, комфортні послуги та задоволення від використання залізничного транспорту.

Література

1. Чаркіна Т. Ю., Залеський О. В. Цифровізація як фактор підвищення конкурентоспроможності залізничних перевезень. *The 7th International scientific and practical conference "Science and innovation of modern world"* (March 23-25, 2023) Cognum Publishing House, London, United Kingdom. 2023. 779 p. С. 715-719.

2. Т. І. Олешко, Н. В. Касьянова, С. Ф. Смерічевський та ін. Цифрова економіка: підручник. К. : НАУ, 2022. 200 с. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/54129/1/Підручник%20Цифрова%20еконіка.pdf> (дата звернення 8.02.2024 р.)

3. Обруч Г. В., Дикань В. Л. Управління реалізацією спільних інвестиційних проектів за участю підприємств залізничного транспорту в умовах цифровізації. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2020. № 69. С. 9-21.

4. Сташенко Ю. В, Гавриловський О. С Сучасні тенденції розвитку глобального ринку транспортно – логістичних послуг *Економіка та суспільство*, 2022 № 39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-87>.

5. У Китаї побудували найшвидший поїзд у світі. URL: <https://turgid.info/u-kitai-pobudovali-najshvidshij-poizd-u-sviti/> (дата звернення 8.02.2024).

6. Китай запустив першу лінію швидкісного поїзда через море біля Тайванської протоки. URL: https://lb.ua/world/2023/09/29/577097_kitay_zapustiv_pershu_linuyu.html (дата звернення 9.02.2024).

7. Японія – країна, де народжуються мрії. URL: <https://japan.org.ua/uk/transport/shinkansen.html> (дата звернення 9.02.2024).

8. 10 найшвидших поїздів у світі. URL: <https://cubik.com.ua/10-najshvydshyh-poizdiv-u-sviti/> (дата звернення 9.02.2024).

9. Випробувальні поїздки екскурсійного панорамного поїзда у Китаї. Режим доступу. URL: <https://www.railway.supply/uk/viprobuvalnipo%D1%97zdkiekskursijnogo-panoramnogo-po%D1%97zda-u-kita%D1%97/> (дата звернення 9.02.2024).

10. Унікальні потяги Японії: круїзні лайнери на рейках. URL: <https://www.railway.supply/uk/unikalni-potyagi-yaroni%D1%97kru%D1%97znilajneri-na-rejках/> (дата звернення 10.02.2024).

11. «Поїзд гортензій»: унікальна подорож для туристів в Японії. URL: <https://rubryka.com/photo/poizd-gortenzij/> (дата звернення 10.02.2024).

12. 10 захоплюючих та неповторних залізничних маршрутів з усього світу. URL: <https://www.firtka.if.ua/blog/view/10zahopluucihtanepovtornihzaliznicnihmarsruti-v-z-usogo-svitu-foto45179> (дата звернення 10.02.2024).

13. Найрозкішніші поїзди у світі – які вони? URL: <https://skybooking.ua/news/same-roskoshne-poezda-v-myre/> (дата звернення 10.02.2024).

14. Бараш Ю. С., Чаркіна Т. Ю., Марценюк Л. В. Інноваційний розвиток пасажирських компаній за рахунок обслуговування туристичних перевезень. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5928> (дата звернення 11.02.2024).

15. Україну включили до глобального залізничного проекту. URL: <https://www.0352.ua/news/3728269/ukrainu-vklucili-do-globalnogo-zaliznicnogo-proektu-foto> (дата звернення 11.02.2024).

16. Т.Ю. Чаркіна. Методичні аспекти оцінювання ефективності реалізації проектів розвитку залізничного туризму в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2020. № 6. С. 204-209.

References

1. Charkina, T.Yu. and Zales'kyj, O.V. (2023), “Digitization as a factor in increasing the competitiveness of railway transportation”, The 7th International scientific and practical conference “Science and innovation of modern world”, Cognum Publishing House, London, United Kingdom, March 23-25, pp. 715-719.

2. Oleshko, T.I. Kas'ianova, N.V. and Smerichevs'kyj, S.F. (2022), *Tsyfrova ekonomika [Digital economy]*, NAU, Kyiv, Ukraine, available at: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/54129/1/Pidruchnyk%20Tsyfrova%20ekonomika.pdf> (Accessed 8.02.2024).

3. Obruch H.V. and Dykan' V.L. (2020), “Management of the implementation of a joint investment project with the participation of railway enterprises in digital conditions”, *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 69, pp. 9-21.

4. Stashenko Yu. V, (2022), “Current trends in the development of the global market of transport and logistics services”, *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 39. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-87>

5. Turgid (2021), "The fastest train in the world was built in China", available at: <https://turgid.info/u-kitai-pobuduvali-najshvidshij-poizd-u-sviti/> (Accessed 8.02.2024).

6. Lotots'ka, N. (2023), "China launched the first high-speed train line across the sea near the Taiwan Strait", available at: https://lb.ua/world/2023/09/29/577097_kitay_zapustiv_pershu_liniju.html (Accessed 9.02.2024).

7. Lebediev, O. (2024), "Japan is a country where dreams are born", available at: <https://japan.org.ua/uk/transport/shinkansen.html> (Accessed 9.02.2024).

8. Cubik (2022), "10 fastest trains in the world", available at: <https://cubik.com.ua/10-najshvydshyh-poyizdiv-u-sviti/> (Accessed 9.02.2024).

9. Railway Supply (2024), "Test trips of an excursion panoramic train in China", available at: <https://www.railway.supply/uk/viprobuvalnipo%D1%97zdiekskursijnogo-panoramnogo-po%D1%97zda-u-kita%D1%97/> (Accessed 9.02.2024).

10. Railway Supply (2024), "Japan's unique trains: cruise liners on rails", available at: <https://www.railway.supply/uk/unikalni-potyagi-yaponi%D1%97kru%D1%97znilajneri-na-rejkah/> (Accessed 10.02.2024)

11. rubryka.com (2019), "'Hydrangea train': a unique journey for tourists in Japan", available at: <https://rubryka.com/photo/poyizd-gortenzij/> (Accessed 10.02.2024).

12. Firtka (2024), "10 exciting and unique railway routes from around the world", available at: <https://www.firtka.if.ua/blog/view/10zahopluucihtanepovtornihzaliznicnihmarsruti-v-z-usogo-svitu-foto45179> (Accessed 10.02.2024).

13. Vyrvych, L. (2022), "The most luxurious trains in the world - what are they?", available at: <https://skybooking.ua/news/same-roskoshne-poezda-v-myre/> (Accessed 10.02.2024).

14. Barash, Yu. S., Charkina, T. Yu. and Martseniuk, L. V. (2017), “Innovative development of passenger companies according to the carriage of tourism transportation”, *Efektyvna ekonomika*, vol. 12, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5928> (Accessed 11.02.2024).

15. Kohut, T. (2024), “Ukraine was included in the global railway project”, available at: <https://www.0352.ua/news/3728269/ukrainu-vklucili-do-globalnogo-zaliznicnogo-proektu-foto> (Accessed 11.02.2024).

16. Charkina, T.Yu. (2020), “Methodological aspects of evaluating the effectiveness of railway tourism development projects in Ukraine”, *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, vol. 6, pp. 204-209.

Стаття надійшла до редакції 13.02.2024 р.